

Politički okrugli sto Srpkinja sa Kosova

Okrugli sto na kojem su učestvovalе žene - Srpkinje sa Kosova koji je organizovao Savet za inkluzivno upravljanje (dalje u tekstu CIG), održan je 30. novembra 2012. godine u Beogradu. Ovaj okrugli sto je bio deo većeg projekta CIG-a posvećenog budućnosti srpske zajednice na Kosovu, podržanog od strane Saveznog ministarstva spoljnih poslova Švajcarske. Na prethodnim skupovima održanim u okviru projekta, učesnici su većinom bili muškarci – Srbi sa Kosova. Nedavno je nekolicina učesnika predložila da CIG organizuje poseban skup za Srpkinje sa Kosova, sa napomenom da bi one mogle da ponude drugačije gledište na pitanja od značaja za srpsku zajednicu na Kosovu.

Okrugli sto je otvorila učesnica sa severa Kosova, koja se osvrnula na problem nepostojanja vladavine prava na severu. Sudstvo, policija i druge institucije postoje, ali su, kako je napomenula, prilično neefikasne i pod stalnim pritiskom od strane nekoliko uticajnih pojedinaca na lokalnu. Na taj način stvorena je situacija da se zakoni ne poštuju, i oni koji izražavaju i zastupaju stavove koji su u suprotnosti sa stavovima prethodno spomenutih moćnih pojedinaca neretko bivaju maltretirani. Čak su i deca van kontrole – ozbiljne, nasilne bande maloletnika deluju na severu Mitrovice i Zvečanu. Učesnica je naglasila da su u proteklih deset godina generacije rasle u situaciji koja je daleko od normalne i stabilne, bez efektivne vladavine prava, te da će stoga narod na severu u budućnosti i te kako osetiti razorne posledice ovog perioda. Učesnica je zaključila da je neophodno uspostaviti neku vrstu zajedničkog pristupa ovom problemu kroz dogovor Beograda, Prištine i međunarodne zajednice. Ukoliko do takvog dogovora nije moguće doći u ovom momentu, ona je kao privremeno rešenje predložila primenu zakonodavnog okvira neke od država članica EU. Drugi učesnici su se složili da bi uspostavljanje vladavine prava na severu trebalo da bude prioritet za sve zainteresovane strane, dodajući da neće biti napretka bez procesuiranja onih koji su “gospodari života i smrti na severu Kosova”.

Učesnica iz istočnog dela Kosova je napomenula da je društvo na Kosovu i dalje patrijarhalno, te da su žene i dalje diskriminisane bez obzira na zakone u kojima se insistira na jednakim pravima muškaraca i žena. Četrdeset procenata populacije je nezaposleno, od čega su sedamdeset procenata žene. Drugu stranu medalje predstavlja činjenica da su žene glavna radna snaga u domaćinstvima, i donekle u poljoprivredi; one su prenatrpane obavezama i poslom za koji nisu plaćene. Učesnica je posebno naglasila da je nivo obrazovanja Srpkinja na Kosovu prilično nizak. Zdravstvena zaštita je takođe problem pošto ne postoje osnovna sredstva za dijagnostiku,

kao što je na primer ultrazvuk. U javnom životu, žene mogu da ostvare malo bez podrške muškaraca. Žene koje su u politici su izabrane isključivo zbog odanosti lideru političkih partija.

Velik broj učesnica je napomenuo da je usled podrške i angažovanja međunarodne zajednice, nivo učešća Albanci u javnom životu značajno veći od nivoa učešća Srkinja. Učesnica sa severa Kosova se saglasila da je nivo učešća Albanci povećan, ali, kako je napomenula, one nemaju neki značajniji uticaj. Ona je takođe istakla da je glavni problem za sve zajednice funkcionisanje društva kao celine koje se temelji na plemenskoj logici – sve je povezano sa nekoliko moćnih pojedinaca i veoma je teško da se u takvoj sredini primene neke univerzalne vrednosti. Nije izvesno da li EULEX, policija Kosova i srpske bezbednosne službe imaju kapacitete za procesuiranje ovih pojedinaca.

Ista učesnica je takođe istakla da se do sada nije desila smena generacija političara u srpskoj zajednici, te da isti ljudi donose sve bitne odluke već više od dvadeset godina. “Tek u poslednje dve godine mogu se naslutiti neki znaci napretka”. Političari žele da kontrolišu sve institucije i da utiču na sve političke i ekonomske procese. Demokratizacija srpskog društva je usporena pošto mladi ljudi ostaju van politike, pre svega zato što nisu voljni da izaberu profesiju koju vide kao nužno povezanu sa korupcijom.

Zvanične kvote za inkluziju žena u javnim institucijama na Kosovu su ispunjene. Međutim, izabrane Srkinje u institucijama Kosova nisu pokazale inicijativu koja bi bila usmerena ka unapređenju položaja Srkinja na Kosovu. Jedna od učesnica ilustrovala je rad žena u parlamentu Kosova činjenicom da u poslednja dva zasedanja srpske poslanice nisu bile prisutne, iako je tema bila nabavka mamografa. Po rečima ove učesnice, srpske poslanice nisu aktivne, njihov glas se ne čuje, i one ne sarađuju sa poslanicama iz drugih zajednica na Kosovu. Što se tiče opšteg položaja žena na Kosovu, ona je navela da se u javnom životu žene i dalje tretiraju kao građani drugog reda: nema žena na pozicijama predsednika opština, teme koje se prevashodno tiču žena nisu prisutne u medijima, i žene retko imaju ključne pozicije u kosovskim medijima. Takođe, prisutna je i nejednakost u primanjima između žena i muškaraca zaposlenim kako u javnim tako i privatnim preduzećima.

Obrazovni sistem na severu je u katastrofalnom stanju. Više od 55 procenata učenika bili su žrtve maltretiranja i to uglavnom prolazi bez bilo kakvih reakcija. Školski izveštaji koji se podnose ministarstvu su identični od škole do škole, ali niko od predstavnika ministarstva do sada nije reagovao. Niko od direktora se ne poziva na odgovornost, pošto su ionako izabrani po političkom ključu. Inspekcije se ne vrše. U školskim odborima učestvuju uglavnom oni roditelji koji su prihvatljivi direktorima škola, što dovodi do situacije da ne postoji suštinsko nadgledanje rada školskih uprava. „Drogu učenici mogu da kupe bukvalno svuda.“

Postoje fondovi, prostor i oprema za projekte koji su usmereni ka unapređenju položaja žena i dece. Pa ipak, ovi fondovi se ne koriste u skladu sa namenom, prostori predviđeni za ovu namenu okupirani su od strane pojedinaca, a sami projekti imaju ograničen domet. Jedna učesnica je za ovu situaciju optužila lokalne političare i njihov negativni uticaj na postojeće stanje stvari.

Zaključci i preporuke

Učesnici su usaglasili nekoliko zaključaka i preporuka.

- **Unapređenje vladavine prava na severu Kosova.** Na severu Kosova, pravni sistem Kosova nije implementiran, dok se pravni sistem Srbije ne poštuje u dovoljnoj meri, što doprinosi stvaranju pravnog vakuma. Nužno je da neka vrsta pravnog sistema postoji. Na primer, što se tiče određenih kriminalnih dela, policija često navodi da ima dokaze, ali lokalni sudovi nemaju kapacitet i volju da osumnjičene procesuiraju. Pošto ne postoji pravo rešenje za procesuiranje kriminalnih dela sa postojećim kapacitetima, postoji potreba za koordinacijom svih postojećih institucija koje poseduju instrumente za delovanje, a koja bi bila uspostavljena kroz dijalog koji se vodi u Briselu. U slučaju da Beograd i Priština ne mogu da pronađu rešenje čiji pravni sistem treba da se primenjuje na severu, treba tražiti neku vrstu privremenog rešenja.
- **Uključivanje mladih i novih ljudi u politički proces.** Potrebno je da se stvore uslovi i prilike za uključivanje novih i mladih ljudi iz srpske zajednice u politički proces na Kosovu, kako bi se promovisali novi pristupi za pitanja od značaja. Mnogi izbegavaju politički angažman, pošto gledaju na politiku pre svega kao na profesiju koja je nužno povezana sa korupcijom i koja je kontrolisana od strane određenih grupa, nego kao na polugu za ostvarenje javnih interesa. Treba uložiti napor kako bi se ovi trenutno pasivni ljudi motivisali da razmotre eventualni politički angažman i da u njemu vide priliku za unapređenje uslova u kojima žive Srbi na Kosovu.
- **Uključivanje žena u javni život.** Postoji potreba da se stvori više šansi za uključivanje Srпкиnja u politički proces, uključujući tu i njihov ulazak u rukovodstva političkih partija, medije, kao i javne i privatne institucije. Prioritet bi trebao da bude promovisanje boljeg predstavljanja žena u institucijama čime bi se povećao njihov uticaj u javnom životu Kosova. Preporučuje se pozitivna diskriminacija na svim nivoima uprave i u javnim preduzećima i agencijama. Ali, to bi bio samo prvi korak, pošto žene moraju biti podržane i da ispunjavaju zadatke koji slede po funkciji na ovim položajima i da ispoljavaju proaktivni pristup, i prema obavezama i prema pitanjima od značaja za zajednicu.
- **Demonopolizacija javne debate.** Treba da se stvori pozitivna atmosfera u cilju otpočinjanja javnih debata oko različitih mišljenja i stavova oko političkih i drugih pitanja sa kojima se susreću tokom svakodnevnog života Srbi sa severa Kosova. Trenutno, mala grupa ljudi dominira debatom o političkim procesima na severu. Javnost uglavnom može da čuje one koji zastupaju radikalne pozicije, dok su oni koji zastupaju realističnije stavove i mišljenja uglavnom ignorisani.

- **Jačanje srpskih medija.** Mediji su jedan od najefikasnijih instrumenata za promociju praktičnih politika, vrednosti i za informisanje javnosti o događajima, pogotovo u doba kada određeni incidenti bivaju ispolitizovani čak pre nego što se saopšte osnovne činjenice o njima. Mediji bi trebali da doprinesu sveopštem unapređenju položaja Srba na Kosovu, pre svega kroz profesionalnije izveštavanje.
- **Unapređenje klime za stvaranje jednakih mogućnosti za žene.** Potrebno je organizovati više obrazovnih programa za žene u oblastima kao što su biznis, ekonomija, zdravstvo, informacione tehnologije itd, a u cilju pripreme za efikasnije učešće na sve konkurentnijem tržištu rada. U cilju poboljšanja uslova jednakih mogućnosti, potrebno je organizovati više projekata zasnovanih na obrazovnim programima i treninzima za sticanje praktičnih veština. Međunarodni donatori bi trebali povećati obim sredstava za ovaj tip projekata.
- **Pitanje obrazovanja žena i muškaraca o rodnoj ravnopravnosti i pravima deteta.** Lokalne vlasti treba da uspostave i finansiraju preventivne programe za zaštitu dece i mladih. Potrebno je uspostaviti trajan pristup unapređenju znanja i svesti o pravima i položaju žena i dece u svim aspektima (zapošljavanje, rodna prava, obrazovanje, zdravstvo, odnosi u porodici itd.).
- **Organizovanje susreta žena srpske i albanske zajednice.** Potrebno je organizovati susrete žena albanske i srpske zajednice na Kosovu oko unapređenja saradnja i u privatnoj i u javnoj sferi, a u cilju razmene mišljenja o pitanjima koja se pre svega tiču poboljšanja položaja žena u društvu. Ova saradnja mora da bude vidljiva i na nivou parlamenta Kosova, čime bi se mogli stimulisati slični procesi u lokalnim sredinama. U perspektivi bi bilo potrebno da se u ovaj proces uključe i žene iz drugih zajednica. Takođe, potrebno organizovati susrete mladih Albanaca i Srba na Kosovu. Postoji puno susreta mladih Albanaca sa Kosova i Srba iz Srbije, ali su kontakti između mladih Albanaca i Srba sa Kosova (pogotovo sa severa) izrazito retki, što ne doprinosi poboljšanju međusobnog razumevanja.
- **Socijalne i ekonomske politike treba da odražavaju prave potrebe stanovništva.** Srbija treba da razmotri sistem socijalnih davanja na Kosovu, te da izvrši diversifikaciju ovih sredstava u cilju podsticanja ekonomije u srpskim sredinama. Na ovaj način bi se stimulisalo otvaranje novih radnih mesta u privatnom sektoru. I Vlada Srbije i Srbi u kosovskim institucijama treba da se angažuju na izradi svojevrsnog registra potrebnih zanimanja za dalji razvoj ekonomije i društva u celini u srpskim zajednicama na Kosovu. Ovaj registar bi bio koristan za bolje projektovanje razvoja obrazovnog sistema, kao i za prekvalifikaciju postojećih kadrova.

Lista učesnika

Marija Gavrić, Majka devet Jugovića

Ljiljana Kenić, Pro bono publico; Jedinствена srpska lista

Smiljka Milisavljević, Univerzitet u Mitrovici

Ivana Milosavljević, UNICEF

Jelena Nikić, TV Most

Anamari Repić, Radiotelevizija Kosova

Sanja Sovrlić, Nezavisna mreža srpskih TV stanica na Kosovu

Danijela Vujičić, Ujedinjeni regioni Srbije

Shpetim Gashi, Savet za inkluzivno upravljanje

Alex Grigorev, Savet za inkluzivno upravljanje

Igor Novaković, Savet za inkluzivno upravljanje

Viktor Popovic, Švajcarska korporacija za razvoj Švajcarske

Norbert Ruetsche, Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske